

MCDB 150 Nüfus Artışının Küresel Sorunları

2. Ders Dökümü

15 Ocak 2009

Profesör Robert Wyman: Kaçınız dün sabah *New York Times* gazetesini gördü? Ne gördünüz?

Öğrenci: Okula giden kızların yüzüne Taliban taraftarlarınca asit atıldı.

Profesör Robert Wyman: Evet, yani Times'ın kapak sayfasının orta yerinde—işaretleyicimi alayım, yani bu kız, Afganistan'da kadınlara baskı uygulamanın bir yolu, onların eğitim almasını engellemektir. Bu kızlar okula gittiklerinde—bununla ilgili, olarak, yani onların neden okula gitmek istedikleri ve ebeveynlerinin onları neden okula göndermek istediklerine dair derste çok şeyler öğreneceksiniz. Burada kızlar okula gidiyor ve motosikletleriyle 3 adam geldi, motosikletleriyle, ve kızlara sordular "okula mı gidiyorsunuz?" Onlar sabahleyin okula gidiyorlardı ve kızlar 'Evet' diye yanıt verdi. Onların yüzlerine asit atıldı ve bu tür şeyler Afganistan'da şu anda olmaya devam etmektedir. Bu olduğunda, kız,—doğal olarak herkes çok korktu fakat ebeveynler, burada sözlerine yer verilen bir grup ebeveyn "Öldürülse bile okula gideceksiniz" dedi. Yani bu toplumlarda okula gitmek onların hayatlarından daha önemlidir ve çok sonra bunun neden böyle olduğunu anlayacaksınız.

Şimdi, dikkate değer başka bir şey daha oldu—oldukça şaşırtıcı bir şey. Bununla ilgili olarak Salı günü konuştum ve Çarşamba günü *New York Times*'da konu ele alındı. Bu her yıl olur. Sanırım sınıfımızda bir casus var. Sonra bir öğrenci dersi çok sevdiğini söyledi, fakat dersin neyini sevdi ki? O kız bok böceklerini sevdi, bana bok böceklerinin kendi çektiği resmini gönderdi, işte şurada ve o biraz şiirsel ifade de kattı 'Size söylemem gerekir ki bok böcekleri benim favori hayvanlarım arasındadır. En iyi bölüm, erkeklerin topu deliğin üzerinden geçirmek için ıstırap çekerken, dişilerin rahatça içerisine yumurtalarını yaptığı bölümdür. Bana sorarsanız tam feminizm işte budur!'. Öğrenci anonim kalmak istemektedir. Muhtemelen garip birisi olduğunu düşünmenizi istemiyor. Bu normaldir—bu derste bizim yaklaşımlarımız oldukça liberaldir.

Şimdi kaçınız geçen derste yoktu? Sadece bir kaçınız, o zaman geçen derste anlattıklarımızın çok kısa bir özetini vereceğim. Size türlerin toplumsal organizasyonlarının seks ve üreme etrafında şekillenmesinin temel biyolojisini anlatıyordum. Tek hücreli organizmalardan daha yukarıdaki neredeyse her tür—çok enerji harcayarak büyük yumurta yapar, çok büyük yatırım, çok fazla yumurta yapmazlar. Yumurtalar az bulunur ve pahalıdır. Erkek spermleri çok küçüktür, bunlardan çok fazla üretebilir, bu yüzden spermler çok fazla ve ucuzdur. Erkekler bu fazla spermleri verirler, yani erkekler çok fazla sayıda dişiye dölleyebilir.

Bu durumda erkekler dişiler için yarışmak zorundadır ve bu konuda iki mekanizmaları vardır, ya sperm rekabeti ki, bu durumda seks sistemi çok eşli, rastgeledir ve bir çok erkek aynı dişi ile çiftleşir; aynı dişi bir çok erkekle çiftleşir ve spermler kendi aralarında çok çeşitli mekanizmalarla rekabet ederek hangi spermin yumurtayı dölleyeceğine karar verirler. Erkeklerin diğer stratejisi dişilere erişebilmek için diğer erkeklerle fiziki olarak kavga etmektir ya da tavus kuşunun muhteşem kuyruk

gösterisinde olduğu gibi 'benim kuyruğum seninkinden daha güzel' demektir ya da kuşların dansından bahsetmiştik. Erkek kuşlar çok uzun süre dans eder ve koordineli dans edebilme konusundaki zihinsel kabiliyetini, dayanıklılığını ve güzelliğini gösterir. Sonra dişiler seçer.

Dişilerin de iki stratejisi vardır. Tabii ki bu çok büyük ölçüde basitleştirilerek söylenmektedir. Dişilerin de iki stratejisi vardır: birincisi erketen çeşitli kaynaklar elde etmektir, bok böceklerinde olduğu gibi. Dışkı topları azot açısından çok zengindir ve buralarda azot az bulunur, bunu dişilere yedirirler ve dişiler bununla daha fazla yumurta yapar ve bu, evrimsel olarak hem erkek hem de dişi için çok iyidir.

Ya da dişiler en iyi genlere sahip erkekleri seçmek isterler; erkekler bir şekilde en iyi genlerin ne olduğunu göstermek zorundadır ve en iyinin anlamı üreme anlamında başarılı olabilmektir. Bazen büyük olan daha iyidir, bazen küçük olan daha iyidir; bazen daha hızlı daha iyidir; bazen de yavaş olan daha iyidir, yani daha iyi hiçbir şey demek değildir, zinde olma- zinde olma kelimesini duymuşsunuzdur, bunun 'daha fazla çocuk üretir'den başka bir anlamı yoktur. Bu dış görünüşle ilgili aklınıza gelebilecek her şey, vücut şekli, herhangi bir kabiliyet ya da tersi olabilir. Bazı ekolojik durumlarda şişman olmak iyidir, başka durumlarda da zayıf olmak iyidir. Dişiler ya erkeklerin gösterilerini izler, tavus kuşlarının kuyruklarını izler, ya da erkekler arasındaki kavganın sonucunu gözler; bir erkek baskın olduğunda, o zaman dişi memnuniyetle onunla çiftleşir.

Erkekler kavga ettikçe büyük olma eğilimi ortaya çıkar çünkü bu, kavgada onlara yardımcı olur. Evrim onları daha büyük yapar ve dişilerden daha büyük olurlar ve eğer dişilerden daha büyüklerse dişilere baskı uygulamaya başlarlar. Ve işte bu erkek ve dişi arasındaki şiddetin kökenidir, biyolojik kökenidir. Erkekler –dişilere erişmek için—ya diğer erkeklerle kavga ederler ki bu çok zordur ve yaralanma ya da ölüm riskiniz vardır, ya da daha az güçlü ve daha küçük olan dişiye baskı uygularsınız böylece erkeğin dişiye baskısı ortaya çıkar.

Büyük maymunlarda, bir sonraki dersimizde bir istisna olarak konuşacağımız insan dışında, bu, 5-10 yıl alır. Dişiler bir yavru yapar, yavru, ikinci yavruyu yapmak için 5-10 yıl beklerler. Yani yumurtaya rastlamak oldukça zordur. Bir şempanze grubunda bir yılda döllenmek için sadece bir yumurta vardır ve erkekler bu tek yumurtayı dölleyebilmek için çok fazla şiddet içerenler de dahil, mümkün olan her mekanizmayı kullanarak deli gibi rekabet ederler.

Toplumbilim ve cinselliğin ilişkisine dair orangutanlarla ilgilidir bir anekdot anlatacağım. Bunlar büyük maymunlar içerisinde bize en uzak olanlardır. Diğer bütün büyük maymunlar gibi çok zekidirler; bir erkeğe çekici gelebilmek için her türlü yolu denerler ve tersi de doğrudur. Bizim gibi onların da kullandığı yollardan birisi entelektüel parlaklıklarıdır. Sanıyorum Yale öğrencileri özellikle entelektüel parlaklıklarını kullanacak şekilde evrimleşmişlerdir. Üniversitedeyken aşık olduğum kız arkadaşım, ona aşık olmuştum çünkü O, Latince dersini yapabiliyordu ve ben yapamıyordum. Umutsuzdum. Onun Latince'yi ne kadar iyi yaptığı beni her zaman hayran bırakmıştır.

Her neyse, 1978'de Standford'dan bir öğrenci Borneo'daki orangutan araştırma merkezine gitti ve onun alanı dil çalışmalarıydı. Birçok insan büyük maymunların

insanlardan ne kadar uzak ya da yakın olduğunu göstermek istemiştir, yani dil insanın çok özel bir kabiliyetidir. Fakat büyük maymunlarda belli bir derecede bu vardır ve o öğrenci bunun ne kadar olduğunu öğrenmek istiyordu. Rinnie isimli yetişkin bir dişi orangutana beden dili öğretiyordu. Öğrencinin ismi Gary Shapiro'ydu, Rinni onun ortağıydı. Onun çok iyi bir öğrenci olduğu anlaşıldı, aslında burada Yale'de olmalıydı ama buraya gelmek için yeterince parası yoktu, Borneo'da takılıp kalmıştı. Garry, Rinnie'nin dili ne kadar çabuk öğrendiğine inanmadı, şevke geldi; Rinnie'yi ve araştırma projesini seviyordu. Meşhur olacaktı, belki de hiç kimsenin daha önce bir maymuna öğretmediği kadar dil öğretecekti.

Rinnie bütün bu ilgiyi kişisel olarak algıladı. Aralarında bir şey olduğunu düşünüyordu, bu, çok da entelektüel bir yaklaşım değildi. Gary'i bekledi ama hiçbir şey olmadı. Sonra bir gün duyduğum kadarıyla Yale kızlarının bazen yaptığı gibi baskın rolü oynamaya karar verdi. Rinnie bir gün onu elinden tuttu ve iğfal etmeye çalıştı.

Şimdi burada Gery ne yapacaktı? Duyduğuma göre birçok Yale erkeğinin yaptığı gibi buna pek de istekli değildi, Gary, bunun ne anlama geleceğini çok fazla düşünmeden onu itti. Fakat, bilim adamı olarak ilgili literatürü okumadı. Aşağılanmış bir kadının öfkesi gibi bir öfke olmadığını öğrenmedi. Bundan sonra Rinnie bütün ilgisini kaybetti, derslerde ilgili davranmadı ve Gary'nin doktora tez projesini mahvetti. Erkekler, bunu bir uyarı olarak alın!

Geçen sefer orangutanlardan bahsetmiştik—büyük maymun türlerinden, bizi de içeren o beş türden; orangutanların tecavüzünden bahsetmiştik; gorillaların çocuk öldürmelerinden bahsetmiştik; şimdi şempanzelere geldik ki onların da başka bir sistemleri vardır. Tekrar, dişi yumurtalarının az olması fikri ile baş edebilmek. Orangutan ve gorillalardan farklı olarak erkekler beraber dolaşmaz. Standart—en yaygın, milyonlarca tür vardır ve bunlar milyonlarca farklı şey yapmaktadırlar. Memelilerde en standart olan şey erkeklerin bir şekilde kavga etmesi ve bir erkeğin diğer erkekleri kovarak bir ya da birkaç dişiye sahip olmasıdır. Bunun istisnaları vardır ama bu yaygın olan bir şeydir. Şempanzeler bunu yapmaz.

Bunlar erkek grubunun içerisinde yaşarlar, aslında bir grup içerisinde doğan erkekler o grupta yaşamaya devam eder, işte şu genetik olarak gidebileceğiniz kadar geriden beri beraber yaşayan bir gruptur. Erkekler hiçbir zaman gruplarını değiştirmezler; gruplarından asla ayrılmazlar, bu aslında uzun bir çizgidir, bir aile grubu erkekleri. Bu topluluk içerisinde – bakalım, sanırım bunun bazı slaytları vardı, Ahhh, işte şu o doktora öğrencisine âşık olan orangutanın resmidir. Birkaç dakika sonra Jane Goodall'a geleceğiz.

Erkeklerin beraber olduğunu düşünürsek, hâkimiyet için bir yarış içerisine girerler ve bunun büyük bir kısmı fiziki olarak kavga etmektir. Eğer hâkim erkek olurlarsa bu onlara yiyeceğe ve dişilere erişim imkânı verir. Eğer bir şempanze mevcut hiyerarşi içerisinde yükselmek isterse bir sürü dalaverenin yapıldığı bir süreçten geçmesi gerekir ve size bu dalaverelerden bazılarını anlatacağım. Büyük gösteriler, göğse vurmak, eğer etrafta bir şey varsa, ağaç dallarını sallamak, yere kapanıp bağırarak, fakat kavga yoktur. Fakat sonunda, eğer birinin hâkimiyetinin son bulması söz konusu ise neredeyse her zaman gerçek bir kavga çıkar ve sonuç her zaman başarılı değildir.

Jane Goodall bunlardan birisini anlatır. Daha genç bir erkek olan Sherry—her şempanzeye bir isim verirler--, hiyerarşide yükseliyordu. Bu türleri bilirsiniz. Daha düşük statüdeki erkeklerden bazılarına üstünlük sağlamıştı. Listesindeki son erkek Satan idi. İsimden anlayabileceğiniz gibi bu akıllıca bir hareket değildi. Satan lider erkek değildi ama Sherry'den yüksek statüdeydi. İkisi çok büyük bir kavgaya tutuştu.

Kavga bittiğinde Sherry kötü yaralanmıştı ve omuzundan, her iki elinden, başından ve bir bacağından kan akıyordu. Sherry yüksek sesle bağırarak oradan kaçtı ve uzaklaştı. Sonuçta bu, o kadar kötü bir tecrübe oldu ki bundan sonra Sherry asla diğer erkeklerle baskın gelmeye çalışmadı. Dayak yemişti ve kendi duygularının şiddetten yana olmadığını, bunun onun oyunu olmadığını anladı ve bunu asla bir daha yapmadı.

Çok fazla tehdit ve gösteri yaparlar—bu kavgalardan önce—fakat eğer birisinin statüsünün düşmesi söz konusuysa genellikle bir kavga olur ve olduğunda da çok şiddetli olur. Yaban yaşamında kaybeden oradan kaçır ve kavgalar ölüme kadar gitmez. Bu dersin sonunda birbirlerini neden öldürmediklerini öğrenmiş olacaksınız. Bir hayvanat bahçesinde şempanzeler tutsaklık durumundayken erkekler kaçamaz ve bu yakınlık şiddetin uzun süre devam etmesine ve bazen ölümlere sebep olur.

Bazı yazılarını okuyacağınız Frans de Waal, kaybedenin bir kulağının koptuğu, diğerinin yırtıldığı, elleri ve ayak kemiklerinin kırılıp, dışarı çıktığı, el ve ayak parmaklarından bazılarının koparak çok kötü ezildiği bir kavgayı tarif eder. Bir omzundan diğer kalçasına derin bir yara açılmıştı ve ayak parmakları kaybolmuştu. Onu insanların kullandığı hastaneye götürüp tedavi etmeye çalıştılar, işe yaramadı, o öldü. Bir grup içerisinde kavgalar hiçbir zaman ölümle sonuçlanmaz. Bir yerde tutsak edilmişlerse kavgalar ölümle sonuçlanır, yani grup içi kavgalarda.

Hakimiyet hiyerarşisi içerisinde yerinizi bilmeniz çok ciddi bir iştir. Ya kazanır ve yukarıya çıkarsınız ya da kaybeder ve öylece kalırsınız ve ya öldürülür ya da fiziki olarak yaralanırsınız ya da hiyerarşi içerisinde statünüz aşağıya düşürülür. İnsanlar hakimiyet hiyerarşisine 'statü' adı verirler ve ben hakimiyet söylediğimde sizler bunu statü olarak anlamalısınız. Kelimeyi burada her zaman kullanmayız ama- ama diğer bir şey, eğer insanlarla şempanzeleri karşılaştırmak istiyorsanız insanların statü için yaptıkları çeşitli şeylere bakabilirsiniz.

Şempanzeler yaklaşık 40 kişilik gruplar halinde yaşar, yaklaşık bir düzine erkek ve yaklaşık o kadar dişi, daha önce size anlattığım orangutanlarda olduğu gibi dişilerin yayılmak için geniş bir alanı vardır, 15-40 kilometrekare arası bir alan ve onlar bunun içerisinde dolaşırlar. çocukları varken dişiler genellikle epeyce izole olmuşlardır, ama her zaman değil, ama genellikle çocuklarıyla beraber bir yerdedirler. Oldukça kararlı bir grup olarak birlikte dolaşırlar. Geçen defa size söylediğim gibi anne 5-10 yıl boyunca hiçbir zaman çocuklara dokunacak, onları görecektir ya da işitecek mesafeden daha uzakta değildir.

Erkekler de etrafta dolaşır ama onlar beraberdirler. Beraber seyahat ederler, çoğunlukla gruplar halinde ya yiyecek ararlar ya da alanlarının sınırları kontrol ederler. Tabii ki dişileri de ziyaret ederek, hangi dişinin—seks durumunun ne olduğuna bakarlar ve geçen sefer size durumunun ne olduğunu anlamak için bir

erkeğin bir dişinin seks salgılarını kokladığını gösteren bir slayt göstermişim. Öyle görünüyor ki bunun hakkında burada daha önce konuşmuştum. Bu tekrar oluyor mu? Peki, bunu daha önce söyleyip söylemediğimi hatırlamıyorum.

Dişiler partnerleri ile oldukça rastgele seks yaparlar. Jane Goodall'ın takip ettiği toplulukta her bir dişi her östrus döneminde gruptaki her erkekle en az bir kez cinsel ilişki yaşamıştır. Dün bunu--bunu dün söylemiş miydim? Tamam, bunu unutun; bu hatanın nasıl olduğunu bilmiyorum.

Erkekler hakim hiyerarşi içerisinde nasıl davranırlar? Bu her zaman şiddet içermez. Bunun bir tarafı şiddettir ama aynı zamanda diğer erkeklerle arkadaş da olurlar. Yalnız erkekler başarılı olamazlar; bu çok toplumsal bir durumdur. Bu hayvanlar çok zekidir, birbirlerini bireysel olarak tanırlar, birbirlerinin özelliklerini bilirler, kimin baskın olduğunu, kimin olmadığını, kimin zeki olup, olmadığını, hangisini kandırabileceklerini vs. Yani hakimiyet kavgalarında müttefik bulmak için her türlü toplumsal yönlendirmeyi yaparlar.

Bu arkadaş ilişkilerini çoğu kere güvey edinme (işlerinde birbirine yardım etme) gibi görebilirsiniz. Erkekler ve dişiler güveylilik etmede çok zaman harcarlar. Güveylilik etmek nedir? Diğer başka tür hayvanlar gibi şempanzeler de parazitlenir. Bu parazitler hastalık taşıyıcı olabilir dolayısı ile çok tehlikelidir ve bunlardan kurtulmaları gerekmektedir. Bu durumda bir şempanze oraya oturur, diğer şempanze gelir ve onun tüylerini dikkatlice açarak parazitleri seçer, bu böcekleri alınan hayvan için önemlidir çünkü böcek ona daha fazla zarar veremeyecektir ve böcekleri seçen için de önemlidir çünkü bir parça da olsa protein alır. Saatlerce bunu yaparlar. Erkekler erkeklerle yapar, erkekler dişilere yapar ya da dişiler birbirlerine yaparlar; herkes diğer herkesle bunu yapar ve gözlemcilerin yaptığı bir şey, her bir bireyin bunu kaç kere yaptığını saymaktır. Üzerindeki parazitler seçilen şempanzenin yüzünde mükemmel bir ifade vardır, bundan hoşlandıkları çok açıktır, bu güzel bir masaj gibidir.

Bu arkadaşlığın amacı, ya da amaçlarından birisi hâkimiyet kavgasına girişen erkeklerle yardımcı olmaktır. Jane Goodall bunlardan birisini anlatır: "Bir akşamüstü geç vakitte Goliath ki erkeklerden birisidir ve onunla ilgili daha sonra konuşacağız, kampa geldi. Sıkça durarak geldiği yöne dikkatlice bakıyordu. Her ses geldiğinde endişeli ve korkmuş görünüyordu. 6 dakika sonra yolların birinde üç yetişkin erkek görüldü, birisi yüksek rütbeli Hugh idi. Durdular, tüyleri dikleşti, aniden Goliath'a doğru yüklendiler. Fakat o koruluğun uzak bir köşesinde sessizce çalılar arasında kaybolmuştu. Sonraki beş dakika üçü çalılar arasında ve gidiş yollarında onu aradılar ama o kaçmıştı, bire karşı üç, doğal olarak, o korkmuştu.

Goliath Ertesi gün erkenden iki arkadaşıyla kampa döndü. Birkaç dakika sonra Goliath büyük bir ağaç dalı ile yüklendi. Hayret edilecek bir şekilde Hugh'e doğru koştu ve ona saldırdı. İki erkek yerde yuvarlanıp, birlerine çelme takarak ve vurarak kavga ettiler. Geçen sefer üçe karşı bir kişi olduğu için kaçan kişi yine üçe karşı bir kişiydi ama bu sefer saldıran kendisiydi.

Orada baskın erkek, Alpha erkeği (hiyerarşik olarak en üstteki erkek) değil ama hiyerarşide güçlü erkeklerden biri, oldukça iri olan birisi, David Graybeard diye adlandırılan birisi vardı ve bu kavga henüz başlamıştı. O, çalılar arasında çıktı ve dövüşçülerin etrafında yavaş ve muhteşem stili ile bir gösteri yaptı, açıkça Hugh'un

tarafında olduğunu gösterdi ve buraya gelmeden hemen önce beraber oldukları anlaşılıyordu; şimdi onun bir müttefiki vardı ve o zaman kavganın sonucu farklıydı. Goliath aniden Hugh'ın üzerine sıçrayarak omuz kollarını tuttu, iki ayağıyla sırtına vurdu. Hugh pes etti: kavgayı bitirdi ve bağırarak, yenilmiş olarak oradan ayrıldı" O kişi, sanıyorum isimleri doğru söylüyordum, dün gece korkan şempanze, bu sefer müttefiki olunca kavgayı kazanmıştı.

Dişiler de birbirlerine karşı hâkimiyet koalisyonlarında neredeyse erkekler kadar iyidirler. Bu koalisyonları hazırlamada gösterdikleri davranışlar oldukça karmaşık ve daha önce söylediğimiz gibi çok yönlendirmecidir. Zamanlarının çok büyük bir kısmını bu koalisyonları organize etmek için harcarlar ve bir koalisyon oluşur oluşmaz, bir çok erkeğin Alfa erkeği etrafında koalisyon oluşturmasıyla, diğer ikisi hemen ayrılır ve onu indirmek için yeni koalisyon kurar.

Bizim hocalardan bazıları da böyledir. Dün gece Rönesans entrikalarını konu alan bir kitap okuyordum, Medicis ve Sforza gibi bazı büyük duklerin, daha küçük yetkililerin, ve kendi ordusuna sahip olan Papa'nın arasında kimin kimle müttefik olacağı konusunda sürekli devam eden saçma oyunları görürsünüz. Ve bu derebeyliklerden birinin baskın olmasıyla her şey yeniden düzenlenir ve herkes ona karşı koalisyon yapmaya başlar. Güç dengelerinin değiştiği on dokuzuncu yüzyıl tarihini okursunuz ya da bugünkü gazeteyi okursunuz; her şey güç dengeleri ile ilgilidir ve güç dengelerinde ittifaklar her zaman değişir. Düşünün Japonya ve Almanya bizim büyük düşmanlarımızdı, şimdi bizim en büyük ittifaklarımızdır vs. Rusya 1. ve 2. dünya savaşlarında müttefikimizdi, sonra düşmanımız oldu, sonra tekrar müttefikimiz ve belki de yeniden düşmanımız. Bunu şempanzelerden çok çok farklı yorumlayamayız.

Statü için yapılan bu kavgaların amacı tabii ki dişilere erişebilmektir. Biraz yiyecek vardı ve yiyeceğin onlar için gerçekten az bulunur bir şey olup olmadığını tartışacağız, ama yiyecek onlar için az bulunur değildi, yani bu kavgalar dişileri elde etme kavgalarıydı, sınıırım bundan geçen sefer bahsetmiştim; bu, erkeğin statüsüne bağlıdır. Hâkimiyeti belirleyen şey sadece büyüklük ve saldırgan olmak değildir; aksine bireylerin özellikle de dişilerin toplumsal anlamda ne kadar iyi birer yönlendirmeci olduklarıdır. Eğer erkek dişilere iyi davranmazsa ki bunun anlamı yiyeceklerini onlarla paylaşmaktır, onlar gidip Colubus maymunlarını avlarlar. Ve eğer bir maymun yakalarlarsa etin ne kadarını paylaşırlar, ne kadar güveylik yaparlar, ve eğer erkek kabalık yaparsa diğer şempanzeler ondan kaçarlar. Eğer o erkek gelir ve bir çeşit arkadaşça bir etkileşime girmeye çalışırsa, ona sırtlarını döner ve oradan giderler. O izole edilir ve yalnız kalır.

Şunu demek istiyorum ki tek başına bir erkek ne kadar güçlü, fiziki olarak güçlü ve şiddet eğilimli olursa olsun, topluluğun desteği olmaksızın asla Alfa erkeği (en baskın erkek) olamaz. Bu demokratik bir durum değildir fakat demokratik seçim tarafı da vardır. Çünkü erkek baskın erkek olmak istiyorsa topluluğun rızasını almalıdır. Bu toplumsal kabul edilirlilik, arkadaşlarınızın değeri ve sizin toplumsal statünüz, kimin baskın olacağına karar veren faktörlerdir ve böylece gelecek neslin kimin genlerini taşıyacağı belirlenmiş olur.

Şimdi dişilere geri gidersek Şempanzelerin seks davranışları ilk kez gözlemlenmeye başladığında, gözlemciler dişilerin her önüne gelenle seks yaptığını gözlemleyerek bir hayli şaşırdılar. Dişilerin kiminle çiftleştiklerini umursamadıkları görülüyordu. Bunu geçen sefer söylemişim, her bir çiftleşme döneminde bir dişi gruptaki her erkekle çiftleşiyordu ve Jane Goodall'ın grubunda da böyleydi. Bu bir anlamda şaşırtıcıydı çünkü size dişilerin çiftleşmek için erkekten değişik kaynaklar aldığı teorisini söylemişim. Dişiler ya erkeklerin en iyi genlere sahip olanlarını seçmeliydi ya da kendilerine en büyük hediye ya da bir şeyler veren erkeği seçmelilerdi ve her durumda bu bir muvafakat gibiydi. Dolayısı ile bu gözlemler gözlemcilere pek de mantıklı gelmiyordu.

Şempanzeler gözlenmesi hiç de kolay hayvanlar değildi ve büyük bir yaşam süresini gözlemlemeniz gerekir; sonunda ne olduğunu buldular ve hikaye şöyleydi: şempanzeler küçükken ister erkek olsun isterse dişi onlar annenin kontrolü altındadır ve dişiler sık sık birbirleriyle buluşur ve cinsiyetine bakılmaksızın büyük dişiler küçük şempanzeleri domine eder. Eğer toplumsal davranışlara bakacak olursanız, yeni doğmuş bir dişiye erkek olandan ayıramazsınız. Size 'ilkel insan toplulukları' diye isimlendirdiğimiz gruplarla ilgili bazı okumalar vereceğim ve bunlar şempanzelerle aynıdır, genç bir erkek ve kız için kullanılan kelimeler de aynıdır ve bunlar birbirlerinden ayrı olarak düşünülmez. Sadece ergenliğe adım attıklarında, biyolojik olarak erkek olanlar bir bakıma toplumsal olarak yapılandırılmış erkek olurlar.

Yani şempanzeler küçükken dişiler onları domine eder. Fakat doğal olarak erkekler büyümeye başlar ve gençliklerinde dişiler kadar büyük olmaya başlarlar ve sonra bu erkekler, çok da açık sebepler olmaksızın dişilere saldırmaya başlar. Bu ilk kez olduğunda genellikle dişi halen daha büyüktür ve ona vurur ve erkek bağırarak oradan kaçır. Fakat sonra büyüdükçe geri gelir ve bir seferde tek bir dişiye hedef alarak --ki dişiler arasında da bir çeşit hiyerarşi vardır, genç erkek hiyerarşide çok yukarıda olmayan çok da aşağıda olmayan bir dişiye hedef alır. Genç erkek sebepsiz olarak dişilere birbiri arkasınca saldırır, onları iter, vurur, ısırır, tüylerini çeker ve dişiler de geri ona saldırır. Fakat şimdi erkek ona hükmedecek kadar büyüktür ve sonunda o dişiye domine eder.

Sonra, sonra diğer dişiye, sonra diğerine, bir diğerine saldırı ve gençlik döneminin sonuna geldiğinde bütün dişileri domine etmiş olur. Ve bu hikayenin sonu değildir; bundan sonra arada sırada belli bir sebep olmaksızın dişilere yeniden saldırır. Size birisini anlatacağım, daha doğrusu bu tür bir domine etme saldırılarından birisini okuyacağım. Bu Jane Goodall'ın Tanzanya'da Gombe'de üzerinde çalıştığı gruptur, o şöyle yazıyor: "Yaklaşık 20 yıl önce bir sabah, Tanzanya'da Gombe Milli Parkı'nda dere tepe gezerek, o günkü gözlemimin odağını oluşturan enerjik bir dişi şempanzeyi takip etmeye çalıştım. Şempanze, geri tarafında küçük, dişi memelilerin doğurgan ve seks istediği östrus döneminin başına özgü parlak bir pembe şişkinlik ile gösteri yaptı. Birkaç saat sonra park içerisindeki sakin giden gözlemimiz aniden ormanın sessizliğini de bozan bir erkek şempanze sürüsünün gelmesiyle bozuldu.

Bizim dişi koşarak erkeklere karıştı. Her birisini eğilerek selamladı ve şişliğini incelemeleri için arkasını onlara döndü. Biliyorsunuz 'heey, erkekler benimle ilgilendi' o oldukça genç ve tecrübesizdir, onların çabucak çiftleşeceklerini düşündü, ama öyle olmadı. Erkekler formalite gereği onu kontrol ettiler, henüz hazır olmadığını gördüler ve bu genç dişiye daha fazla ilgi göstermeden birbirlerini tımar etmeye devam ettiler.

Burada bilim adamı, antropolog, çiftleşmeye ilgi göstermemelerine oldukça şaşırı. Sonra hatırladı: onun şişkinliği henüz çok küçüktü ve henüz hazır değildi, bunu fark etti. Tam yumurtlaması ancak bir –iki hafta sonra olacaktı. İşte o zaman erkekler onunla ilgileneceklerdi. Antropolog bunu izliyordu, erkekler temelde birbirlerini tımar ediyorlar, dişiyi göz ardı ediyorlar ve sonra boommm, aniden saldırdılar.

'Saldırı uyarı olmaksızın geldi. Bizim dişinin iki katı büyüklüğünde bir erkek, bize doğru, tüyleri dikleşmiş ve öfkelenmiş bir şekilde koştu. Gelir gelmez, dişiyi kucakladı ve yere vurdu, ard arda vurmaya başladı. Dişi korkuyla sindi ve bağırdı. Birkaç saniye sonra hiçbir şey olmamış gibi oradan kaçtı ve diğer erkeklerle karıştı. Dişinin normale dönmesi hiç de kolay olmadı. Dişi inleyerek saldırgana, saldırısını yenileyecekmiş kaygısı ile endişeli bakışlar fırlattı.' Primatolog takip eden yıllarda erkeklerin bu gibi çok saldırısına şahit olduğunu belirtmektedir.

Bunun amacı nedir? Saldırıların sonunda seks olmadığı için bunlara tecavüz denmez. Olan şey şudur ki erkek dişi üzerinde hâkimiyet kurmaktadır onu domine etmektedir. Dişi ondan korkmaktadır—daha önce söylediğim gibi bunlar birbirlerini bireysel olarak bilirler, uzun yıllar boyunca bunları hatırlarlar ve gençliklerinde kurulan bu hâkimiyet bu olaylarla hatırlatılır ve onları herhangi bir zamanda hırpalayabileceklerini gösterirler. İşte amaç budur.

Sonra dişi östrus dönemine geldiğinde bütün erkekler etrafındadır ve kısa bir zaman aralığı vardır, dişinin yalnız olduğu çok kısa bir zaman vardır, diğer erkeklerin kavga ettiği ve dolayısı ile dikkatlerini başka bir yöne kaydırdıklarında—hatırlayın geçen sefer size tarif etmişim, onlar sadece 15 saniyeye ihtiyaçları vardır, diğer erkeklerin gelip ona engel olması sadece 15 saniye alır. Erkeğin isteyeceği son şey dişinin direnmesidir. Dişi bu kısa sürede işbirliği yapıyor olmalıdır, bir şekilde bir ordu içerisinde özel bir zaman, soru sormaksızın derhal sana söyleneni yap. Ve işte bu önceki şiddetin sebebi dişiyi işte tam o anda boyun eğmeye zorlamaktır. Şempanzelerin sistemi budur. Bizim gözümüzde bu çok iyi bir sistem değildir ve bizim de halen buna benzer davranışları ne kadar yaptığımızı düşünebilirsiniz ve buna karar vermek size kalmış.

Şimdiye kadar bizim dışımızdaki büyük maymun türlerinden üçünü görmüş olduk. Daha önce duymuş olabileceğiniz gibi büyük maymunların dördüncü bir türü Bonobo olarak adlandırılır. Bunlar şempanzelere çok benzemektedir ve uzun bir süre onlarla karıştırılmıştır. Geçen defa size evrimsel soy ağacını göstermişim. Şempanzeler ve Bonobolar çok yakın bir zamanda birbirlerinden ayrılmıştır, yani halen birbirlerine benzerler. Bonobolar biraz daha küçüktür; erkek ve dişiler arasında fiziki olarak çok büyüklük farkı yoktur.

Ancak bunların davranışları çok çok farklıdır. Bonobo toplumlarında neredeyse hiç şiddet yoktur. Çeşitli Bonobo toplulukları bir birleriyle hiç kavga etmezler, sadece bolca seks yaparlar, şempanzelerde şiddeti ortaya çıkaran hiçbir şey, yiyecek için, dişiler için, ya da herhangi bir şey için rekabet bunlarda yoktur. Bunlar bolca seks yapar ve bu özellik onları şempanzelerden ayırır.

Aklınıza gelebilecek her şeyi yaparlar, bir şeyler yanlış gidiyor, resimler yok, Her neyse, erkekler ya da dişiler seksi başlatabilir. Bunu genellikle yüz yüze yaparlar ki

bu genelde hayvanlarda görülen bir şey değildir. Bunun remi vardı bende ama neden ekrana yansımıyor, bilemiyorum, önce çiftleşen bir erkek ve dişi vardı, bir şekilde yüz yüze ve resmi görür görmez ne olduğunu anlarsınız çünkü onlar oldukça mutlu görünürler. Sonra iki dişinin bunu yaparken resmi vardı. Onlar yüz yüze durular ve birbirlerinin genital organlarını ovarlar. Tabii ki primatologlar buna ne ad verir? Genital-genital ovmak, tamamen doğal. Bonoboların yaşadığı yerdeki yerliler, bunu daha iyi anlarlar ve buna hoka, hoka adını verirler. Yani bu hoka hoka nın bir resmi var, önceki yıllarda göstermiştim, size bu hikâyeyi anlatmayacağım, çok ilginç bir hikâye, sonra anlatırım.

Aslında erkeklerin dişileri domine etmesi söz konusu değildir, ya da çok az domine etme durumu vardır. Bu şiddet olaylarının da olmadığını görüyorsunuz. Bunlar hakkında okursunuz, birçok okuma parçası verdim çünkü derste bunları işleyecek zamanım yok. Ancak görünen o ki Bonobolar Kongo nehrinin bir yakasında yaşarlar ve şempanzeler de diğer yakasında yaşar, Bonoboların olduğu yerde aynı zamanda goriller de vardır ve dolayısı ile bunlar aynı yiyecek kaynakları için rekabet ederler. Pardon, şempanzelerin yaşadığı yerde aynı zamanda—doğru mu söylüyorum bunu? Goriller, böylece aynı yiyecekler için rekabet ederler. Çok fazla yiyecek yoktur, şempanzeler büyük ölçüde yalnız dolaşırlar, dişiler izole olmuştur ve bu yüzden erkeklerin baskısı söz konusudur.

Bonoboların yaşadığı arazilerde yiyecek yoğunluğu daha fazladır, bu yüzden dişiler bir arada gruplar halinde dolaşabilirler. Okuma parçalarında göreceğiniz gibi, dişilerin gücü vardır, dişiler birlikte dolaşır ve eğer bir erkek gelir de bir dişiye domine etmeye çalışırsa, onun kız kardeşleri ona yardım ederler ve erkeği yenerler. Evrim sürecinde erkekler bu numarayı yapmaktan vazgeçmişlerdir ve şimdi herkes diğer herkesle çiftleşir. Bu çok büyük rastgele seksin olduğu durumlara ne ad veririz? Burada olan rekabetin adı nedir? Sperm rekabeti. Bu yüzden Bonoboların testisleri evrim sürecinde gittikçe büyümüştür. Bonobolarda testislerin büyüklüğünün oranını ölçersiniz, çok sperm rekabeti olduğu için testisler büyüktür ve şempanzelerde bu olmadığı için testisler küçüktür, onlar birbirleri ile kavga ederler ve toplam vücuda oranlarına baktığınızda Bonoboların testislerinin şempanzelerden daha büyük olduğunu görürsünüz.

Erkek-dişi ilişkilerinin 4 farklı modelini gördünüz: Orangutanlarda tecavüz, Gorillalarda çocuk öldürme, Şempanzelerde hırpalama, Bonobolarda rastgele seks. Sorabileceğiniz sorulardan birisi bunlardan hangisinin insanların durumuna en çok benzer oduğudur? Öyle görünüyor ki eğer istatistik yaparsanız insanlarda tecavüz nispeten az görülür. Tabii ki bunun olduğunu hepimiz biliyoruz ama çok sık olan bir şey değildir. Çocuk öldürme, daha sonra göreceğiniz gibi sıkça olur bir farkla ki insanlarda bu, annenin istememesine rağmen yapılan bir şey değildir. Erkekler, akraba olmayan erkeklerin başka kadınların çocuklarını öldürmesi insanlarda nadiren görülen bir şeydir, ancak çok az görülse de arada sırada olur.

Erkeğin dişilere uyguladığı şiddetin yaygın şekline ne ad veririz? Dayak, değil mi? Dayak bütün dünyada tarihin geri gidebildiğimiz dönemlerinden beri yaygındır. Dünyanın farklı yerlerinde bununla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Pencap, Kuzey Hindistan: En düşük düzey kasttaki kadınların % 75'i sıkça kocaları tarafından dövüldüklerini söylemişlerdir. Bir uyum söz konusudur. Erkeklerin % 75'i karılarını dövüldüklerini söylemişlerdir. Bangladeş: Kadınların % 47'si dövüldüğünü söylemiştir.

Japonya'dan Etiyopya'ya kadar değişen 10 ülkeyi ele alan bir çalışmada çoğu yerde evlenmiş kadınların % 30 ile 56'sı hem fiziksel hem de cinsel şiddet gördüğünü belirtmiştir.

Doğal olarak, toplumda kabul görmeyen bir konu üzerinde istatistiksel veri topladığınızda çok daha düşük rakamlar elde edersiniz. Bunlar da kesinlikle düşük rakamlardır çünkü insanlar bunları kayıtlara geçirmez. Aynı zamanda az bir şiddet değil de kadınların % 75'inin düzenli dayak yediği bir yerde, soruyu 'şiddetli bir şekilde dövüldünüz mü' olarak sararsanız, 'şiddetli'nin ölçüsü çok yüksek olacaktır. Eğer bizim anladığımız anlamda erkeklerin kadınlara şiddetini sorarsak rakamlar çok daha yüksek olacaktır.

İlginç olan şey şudur ki bu dayakta ve hırpalamalarda erkek ve kadınlar arasında epeyce bir işbirliği söz konusudur. Belli kültürlerde hem erkek hem de kadın, erkeğin kadını dövme hakkı olduğuna inanmaktadır, bu gerekçelendirilmiştir. Onlara göre bu, kadının kaderidir, kadın dövülmelidir ve onlar bunu açıkça söylemektedirler: Kadınlardan % 40 ile 80'i kadının ev işlerini ihmal etmesi ya da boyun eğmemesi durumunda dayağı hak ettiğini düşünür. Tekrar edelim, boyun eğmeme muhtemelen küçük bir şey olabilir, dövülmeyi gerektiren boyun eğmeme, bizde muhtemelen boyun eğmeme olarak değerlendirilmeyecektir, belki de küçük bir şey.

şiddetli dayak, tekdüze olarak değişik nedenlerden dolayı, mesela kadının kocasının emrine uymaması durumunda haklı görülür ve göz yumulur. Eğer kocası, karısına doğrudan bir emir verirse ve kadın bunu yapmazsa, kadın dövülür. Onun görevi kocasının emirlerine uymaktır. Onlar bunu kendi aralarında konuşurken ya da araştırmacılara söylerken kocanın emirlerinin yapılmamasını bencil bir davranış olarak gördüklerini söylerler. A kişisinin yapmak istediği şey ile B kişisinin yapmak istediği şey arasında zıtlık olabilir, bu durumda onlar 'çok bencil davrandım, dayağı hakkettim' derler ya da başka bir kadınla ilgili olarak 'o çok bencildi ve dayağı hakketmişti' derler.

Amerika'da tabii ki biz de bundan kaçamayız, eskiden bu konu biraz üstü örtülüydü ama şimdi feminist hareketinden dolayı oldukça açıkça tartışılır. Amerikalı kadınların % 50'si beraber yaşadığı erkekler tarafından fiziki olarak şiddete uğrayacaktır. 6 milyon hırpalanacak ve bu tecavüzden daha beterdir, araba kazaları ve sokak saldırıları ve diğer tür şiddeti de buna ekleyin.

Öyle görünüyor ki dayak, şempanze ve insanların ortak olarak yaptığı bir şiddettir, maymunlar değil, kesinlikle orangutanlar değil, gerillalar değil, kesinlikle bonobolar değil, fakat insanlar şempanzelerde olduğu gibi dayak şiddetini uygularlar. Bunu en mükemmel anlatan bir Filistinli kadının söyledikleridir ve O, şöyle der: " Erkeklerin beyni küçüktür. Onları beslersen, yemek yaparsan ve temizliklerini yaparsan belki seni dövmezler " Bu büyük bir yaftadır.

Okey, şimdi size güzel bir hikâye hazırladım. Herhangi birinizin fark edip etmediğini bilmiyorum ama bu anlattığım hikâye ile ilgili yanlış bir şey var. Yanlış, yarım, doğru olmayan, bir şey düşünen var mı? Size ne anlatıyordum. Size ilk elden erkeklerin bütün hayatları botunca birbirleri ile hâkimiyet kavgası yaptığını anlatıyordum. Karnını doyurmak ve hiyerarşik yapı içerisinde kendi yerini düşünmekten başka yapacak çok fazla bir şeyi yoktur. Bütün bir yılda döllenebilecek bir ya da iki dişi vardır ve yılın geri

kalanında ne yaparlar? Hakimiyet için kavga ederler ve sonunda Alfa erkeği (hakim erkek) olurlar ve kontrol onlardadır, gerçekten diğer bütün erkekleri kontrol eder. İşte duyduğunuz çıplak maymun hikâyesi budur.

Bir dakika durun, ben size başka ne dedim? Dişinin östrus dönemine geldiğinde herkesle seks yaptığını söyledim. Bu iki hikâye birbirine uymamaktadır. Bu arada bir biri ile çelişen bilgiler var ve sonraki bölümde anlamaya çalışacağımız hikaye budur. Alfa erkeği, bütün bir yılı patron olarak geçirip, her şeyi kontrol ettiği bütün bir yıldan sonra dişinin döllenebileceği birkaç haftada neden diğer erkekleri oradan uzaklaştırıp bütün seks aktivitesini kendine saklamaz? Bu ilginç bir durumdur ve size hikâyede noksan olan bir şey olduğunu gösterir.

İşte Jane Goodall'ın işe karıştığı yer burasıdır: şempanzelerle ilgili olarak yapılan her şey ondan sorulur. O, benim gerçek bir kahramanımdır. Burada Connecticut'da yaşamasına rağmen Yale'in ona bir onur derecesi vermemiş olması beni kızdırır. Bu gerçekten utanç verici bir durumdur. Onun hikâyesi neydi? Bireysel bir merak. Jane Goodall 1960 yılında 23 yaşındaydı. Biyografisinde--hayvanları seyretmeyi her zaman sevmiştir. Tavukların yanına gidip orada otururdu ve annesi onu bulamazdı, sonra tavukların nerede olduğuna bakardı ve Jane'de oradaydı. O, eğitime önem veren bir aileden gelmiyordu. Bir üniversitede bulunmamıştı ve kariyeri yoktu. Arkadaşını ziyaret etmesi için Afrika'ya davet edilmişti ve o zaman İngiltere'nin çoğunda Afrika çok romantik bir yer olarak düşünülürdü çünkü bütün gençler gidip orayı görmek isterdi.

Garson olarak işe girdi çünkü başka hiçbir konuda eğitim almamıştı ve kendisini Kenya'ya buharlı gemiyle götürece kadar para biriktirmişti. 1960'da bir gemi ile Kenya'ya gitti. Oradaki İngiliz toplumu içerisinde Louis Leakey ile tanıştı. Muhtemelen Louis Leakey'i duymuşsunuzdur. Onun ailesi tamamen paleontoloji üzerinde çalıştı ve Lucy'i onlar kazdı—sanırım Lucy, onların birinin, ve bütün diğer iskeletler bir bakıma insan evrimini yeniden yazmıştır. Temel düşünce şuydu ki ortada o kadar çok tür vardı ki, biz şempanzelerden evrimleşmedik, ortada dolaşan çok sayıda tür vardı ve diğer hepsinin soyu tükendi ve geriye biz kaldık.

İşte size gerçek bir işi olmayan genç bir kadın ve ekonomik desteğe ihtiyacı var, Afrika'yı ve hayvanları sevmektedir. Leakey'nin aklına bir şey geldi: şimdiye kadar şempanzelerin ne yaptığını kimse gidip gözlememişti. O zaman şempanzelerin bizim en yakın akrabalarımız olduğu biliniyordu. Henüz bonobolarla ilgili bilgileri yoktu ve zaten bonobolar orada da yaşamıyordu. Sonra Leakey ona şöyle dedi: "Herhangi bir şekilde gidip şempanzeleri gözlemlemek ister misin? " ve O, "Evet, evet, evet, bunu yapmak isterim" diye yanıt verdi. Leakey ona "Sen çekici bir genç kadınsın ve...ne dedim 23 gibi bir şey mi? Etrafta hiçbir erkek olmayacak, esas olarak ormanda tek başına yaşayacaksın, bunu yapmak istediğinden emin misin? " dedi. "Evet, evet, evet bunu yapmak istiyorum" Sonra adam "Biliyorsun herhangi bir şey görmeye başlaman için 10 yıllık bir süre geçmesi gerekiyor, onların sana alışmasını sağlamalısın ki onları ancak böyle gözlemleyebilirsin, sonra toplumsal davranışlarını anlayabilmek için onları uzun dönemli olarak izlemelisin, bunu gerçekten yapmak istiyor musun? " dedi.

Evet, bunu yapmaya karar verdi. Sonra bu konuşmadan bahseder ve der ki eğer bu gözlemi sadece 10 yıl yapsaydım sonunda şahit olduğum şiddeti gözleyemeyecektim. Aslında size anlatacağım olayları gözlemlemesi 25 yıl almıştı.

Size anlatacağım Şiddet olayları bir nesil boyunca Şempanze toplumlarında olan olaylardır. Az ya da çok insanlar gibi, eğer Napolyon SavaŐını, 1870 SavaŐını Fransız-Prusya savaŐlarından biraz daha uzun bir sũreden 1 ve 2. Dũnya Savaşları arasında olan insanlarda benzer Şeyler yapıyor gibi gũrũnmektedir, kabaca 25 yılda ama bu sũre oldukça deđiŐkendir ve Şempanze Őiddetinde de benzer bir karakter gũrũlũr.

1962'de bir grubu gũzlemlemeye başladı—bu normalden daha geniş bir gruptu, grupta dişi ve çocuklara ek olarak 19 yetişkin ve geniş erkek vardı. Gũzlemledikleri ana Şey toplumsal davraniŐlardı, o zamanlar psikoloji gibi Őeylerle ilgilenmiyorlardı, sadece toplumsal davraniŐları izliyorlardı. Kimin kimle ne yaptığını anlamaya çalıŐıyorlardı. Fark ettikleri Şeylerden birisi Goliath ve Jomeo isimli bireylerin en iyi arkadaŐlar olduğu ve uzun sũre birbirlerini tımar ettikleri ve arkadaŐlık içerisinde bulduklarıydı. Bu iki bireyin 6 yıl boyunca ilişki içerisinde oldukları fakat bunun sadece bir arkadaŐlık iliŐkisi olduğunu gũrdũler.

Bu bũyũk grup yavaş yavaş—Goodal onları muzla beslemeye başlamıştı. Onları gũrebilmek için dıŐarıya muz bırakıyordu ve onlar gelip muz alıyorlardı bũylece ona alıŐıyorlardı. Uzun bir zaman diğer bilim adamları onun, Şempanze davraniŐlarının bozulmasına neden olacağını dũŐũndũler. Ancak onun gũrdũkleri muz olmadığı zamanlarda da gũzlenen davraniŐlardı, dolayısı ile onun varlığı gerçekten bir sorun değildi. Bu grubu çok yıl, 6 yıl gibi bir zaman gũzlemledi sonra iŐler deđiŐmeye başladı. Yavaş yavaş iki grup olmaya ve ayrılmaya başladılar. Kuzeyde bir çeşit bir boğazla ayrılan tepelik bir alan vardı ve gũneyde de dağlık ve tepelik bir alan vardı, gruplardan birisi kuzey tepelerinde daha çok zaman harcamaya başladı, diğer grup da gũneydeki tepelerde. Kuzeydeki grup biraz daha kalabalıktı ama çok bũyũk bir fark yoktu. Kuzeydeki grupta 8 tam yetişkin erkek vardı gũneydekinde ise ũ dişiye ek olarak sadece altı erkek vardı.

O--Onlar nce Şempanzelerin beraber ne kadar zaman harcadıklarını izlediler. Her Şeyi kaydettiler ve grubun biraz ayrıldığını gũrdũler, ama bu kesin değildi, halen birbirlerinin alanında gũrũlebiliyorlardı. Fakat bir sũre sonra erkekleri hiçbir zaman diğerlerinin arazisinde tek başına gũrmemeye başladılar, diğerlerinin alanındayken sadece grup halinde dolaŐıyorlardı. Bu bũyũk grubun, bir birinden farklı iki gruba ayrıldıkları artık gũrũlebiliyordu.

Bir gũn kuzeyli 6 erkek kendi arazilerinde ama sınıra yakın bir bũlgede dolaŐırken gũrũldũler. Bir sınır olmak üzere olan bũlgede kontrole çıkmıŐlardı ve gũneyden bir ağrı duydular. Sessiz bir Şekilde çağrının geldiği yere doğru hızlıca gitmeye başladılar. Gũneyli bir erkek olan Godi'yi gũrdũler, bir ağacın üzerinde besleniyordu başka bir Şey yapmıyordu. Onları fark edince aŐıya atladı ve kaçmaya başladı. Fakat kuzeyli erkeklerden biri olan Humphrey onu kovaladı ve yakaladı. Humphrey bũyũk bir erkekti, onu yakalayınca üzerine çıktı, onu aşağı çekti ve yũzũne oturdu ve ellerini tuttu, başka birisi gelip ayaklarını tuttu, kısaca onu hareketsiz hale getirdiler ve ona vurmaya başladılar. Hatırlayın onlar 6 kişiydi, ikisi ellerini ve ayaklarını tuttu, diğerleri ona saldırdı, derisini soydular, yũzũnde, burnunda ve ağzında yaralar oluŐtu, bacakları ve kaburgalarında delikler açıldı. Sonuçta Godi o kadar ktũ dvũlmũŐtũ ki orada öylesine hareketsiz kaldı.

Sonra saldırganlar oradan ayrıldı. Onu öldürmemişlerdi, oradan ayrıldılar. Godi tam olarak henüz ölmemişti ama kısa bir süre sonra öldü. 7 hafta sonra kuzeyli erkekler, güneyli bir erkek olan Dee'ye saldırdı. Dee, ağaca tırmandı ve daldan dala, ağaçtan ağaca atlayarak kaçmaya başladı, ancak bunlar büyük hayvanlardır ve bazen yeterince büyük olmayan dalları tutabilirler. Bir ağaç dalını tuttu ve dal çatırdadı, havada asılı kaldı onu aşağı çektiler. Üç erkek onu dövmeye başladı, önce büzülüp bir araya geldi sonra yere dümdüz uzandı, artık kaçmaya bile çalışmıyordu,

Bu arada dişiler partiye katıldı, bu noktada o hareketsiz kalınca ve artık bir tehdit oluşturmayınca dişiler de işe karıştı ve onu baygın halde yerde sürüdüler. Bacak derileri dişilerle yırtılmıştı. Yeterince dövdükten sonra oradan ayrıldılar. Birkaç ay yaşadı, omurga ve kalça kemiği kırılmıştı. Testisleri normalden beşte bir kadar küçülmüştü. Sonunda öldü

Bütün bir yıl geçti. 5 erkek dişileri damaklarına kadar inmiş, daha önce hakkında konuştuğumuz çok yaşlı bir erkek olan, artık kimse için bir tehdit oluşturmayan Goliath'a saldırdı. Onun daha önce 'güvey ortağı' olan—onlar badiydiler-- Jomeo'da saldıran takımın bir parçasıydı. Goliath 20 dakika boyunca dövüldü ve kafasını korumaya çalıştı, ancak sonra o kadar dayak yedi ki savunmaktan vazgeçti ve kendini korumaksızın yere uzandı. Genç yetişkin erkekler de oradaydı ve bu olayı izliyorlardı. Şimdiye kadar olayı kenardan izleyen bunlar hopluya zıplaya geldiler, belki de çocukları, insan çocuklarını böyle davranırken görmüşsünüzdür. Sonra Goliath büyük ölçüde hareketsiz kalınca bunlar geldiler ve şiddete kendi ölçülerinde katkıda bulundular.

Tekrar, aynı hikâyeye, onu öldürme zahmetinde bulunmadılar, sadece orayı terk ettiler, fakat o daha sonra öldü. Bu devam etti ve birbiri ardınca, ilk öldürmeden 3 yıl sonra kuzeyli erkekler hayatta klan tek güneyli erkek olan Sniff'i yakaladılar. Saldırganlardan birisi Satan'dı, ondan daha önce bahsetmiştik, onu boğazından tuttu ve burnundan kanını emdi. Burnu kesilmişti; kanını emdi. İki erkek onu bacaklarından tutarak boğaza sürüklediler ve aynı şey oldu, onu dövüp ölüme terk ettiler ve sonra o öldü. Sniff güneyde kalan son erkekti.

Dişilere de kıymamazlık etmediler: Her ikisi de östorus döneminde olan kötürüm Bayan Bee ve onun kızı küçük Bee'ye saldırdılar. Her ikisi de seks anlamında aktif ve hazırды, ancak bu bir şeyi değiştirmede, onlara saldırdılar. Bir yıl boyunca ona defalarca saldırdılar ve son saldırıda o artık hareket etmemeye başlayınca Jomio, Jomio'nun yaptığı görünüyordu, onu kaldırıp yere vurdu, yamaç boyunca onu defalarca yuvarladı ve gitmesine izin verdi, fakat ayağa kalkmaya çalışırken başka bir erkek geldi ve onu tekrar yere yapıştırdı, hareketsiz kalıncaya kadar dövdü. Saldırıdan 5 gün sonra öldü.

Sonuçta Güneyli grup tamamen yok oldu. Gençlerin ve yeni doğanların bazılarının öldürüldüğünü gördüler ama hepsini görmediler. Tahminler o yöneydi ki öldürüldüklerini görmedikleri çocuklar, annelerini kaybetmişti, hayatta kalamazlardı ve ormanın bir yerinde ölmüş olmalıydılar. Bundan sonra güneyli gruptan hiçbir birey görülmedi.

Peki sonra ne oldu? Kasekela olarak isimlendirilen bu kuzeyli grup artık dominant hale geldi. Güney topraklarına kadar yayıldılar. Şimdi iki kat arazileri vardı ve bir

bakıma orada lüks içinde yaşıyorlardı ve bu bütün yıl devam ediyordu. Sonra güneyde kendilerinden daha da güçlü olan bir grupla karşılaştılar. Onların 9 tam yetişkin erkeği vardı. Sonra güneydeki grup saldırmaya başladı ve onları yerle bir etti, neredeyse tamamen yok etti. Böylece sadece bu yeni edindikleri alandan kovulmadılar aynı zamanda iki savaş öncesi dönemden daha kötü bir duruma düştüler, aynı zamanda kuzeye itildiler. Fakat kuzeyde onları bu sefer güneye iten daha güçlü bir topluluk vardı ve sonuç onlar için çok kötü görünüyordu.

O zaman Jane Goodall ve onun epeyce kalabalıklaşmış ekibi 20-25 yıl üzerinde çalıştıkları, tarihini bildikleri, bireylerin gerçek anlamda kim olduğunu tanıyabildikleri tek grup olan bu topluluğun yok olacağından endişe duymaya başladılar. Sonra, tam da grubun ortadan kalkacağı yönünde kanaat oluştuğu sırada bazı genç erkekler tam yetişkinliğe erişti ve güç dengelerinin yeniden kurulduğu anlaşıldı.

İki grubun güç olarak aşağı yukarı aynı olması durumunda kavga çıkmaz. Bu kavgalar sadece bir topluluktan bir grup gidip, diğer topluluktan tek bir bireyi yakaladığında olur. Sonra gider onu öldürürler ya da çok fena döverler. Saldıran grup herhangi bir risk almaz ve bu üç yıl boyunca kuzeyli grup hiçbir bireyini kaybetmedi ve güneyli grup tamamen ortadan kalktı. Bu kavgalara, ancak kazanacaklarından eminlerse girerler.

İnsanların ilkel savaşlarının da buna çok benzer karakterde olduğunu okuyabilirsiniz. Bu grup, genç erkeklerin tam ergen olması ile güçlenir güçlenmez iki grup sınırda karşı karşıya gelir, bir birlerine bağırp, çağırırlar, göğüslerine vururlar v.b. şeyler yaparlar, fakat sonra kendi arazilerine geri giderler. Yani Goodall'ın grubu hayatına devam etti.

Şimdi söylediğim gibi bütün bunların muzla beslemeyle bir alakası olup olmadığı sorusu akla gelir. Jane Goodall'ın bu hayvanlara davranışı bir şekilde—başlangıçta büyük bir grup görmüşlerdi, belki bu doğal bir grup değildi de muzları almak için bir araya gelmiş bir gruptu, daha sonra önceki düşmanlıkları ve arazilerine dönmüşlerdi. Gerçekten bunu bilmenin bir yolu yoktur. Bunun neden böyle olduğuna dair herkesin bildiği çok sayıda hipotez vardır.

Jane Goodall bu savaşları görmeden önce çok güzel bir kitap yayınlamıştı ve orada şempanzelerin ne kadar barışçıl hayvanlar olduğunu anlatıyordu. İnsanların ne kadar hilekar olduğunu anlatan popüler bir literatür vardı. Biz birbirimizi öldüren tek türdük, biz savaş yapan tek türdük, gerçekten kötüydük ve modern medeniyet ya da kapitalizm ya emperyalizm ya da bütün bu kültürel şeyler insanları kötü bir tür haline getirmişti. Öte yandan şempanzeler, bizim en yakın akrabalarımız çok mükemmel bir türdü. İnsanlar gördükleri şeylerin neden doğru olmadıklarına dair bir çok sebep ortaya attılar.

Aynı zamanda bu alanda çok çok güçlü olan Japonlar, tekrar söyleyelim kadınlar bu alanda baskındır; onlar gidip uzun süre gözlem yapma, sabırla gözlem yapma yeteneğine sahiptir, fakat Amerika, Japonya ve İngiltere'de kadın araştırmacılar en iyiler arasındadır. Japonlar Afrika'nın farklı bir bölgesindeydi ve orada gözlem yapıyorlardı. İlk on yıl barış dışında hiçbir şey yoktu, sonra ikinci 10 yılda 22 üyesi olan küçük bir toplulukta 6 yetişkin erkeğin birer birer yok olduğunu gördüler, orada da çeşitli topluluklar vardı. Öyle görünüyordu ki etraftaki iki daha büyük topluluğun

uyguladığı şiddet nedeniyle onlar yok olmuştu. Bunlar gruplarındaki yetişkin erkek sayıları daha fazla olduğu için diğer toplulukları domine ediyorlardı.

Şimdi bu durumda onlar dişileri öldürmezler, fakat yok edilen topluluğun dişileri çocuklarıyla beraber birbiri ardına kazanan M grubuna transfer edildi ve M grubu K grubunun arazisine doğru genişledi. Şimdi bu transfere istisna oluşturan bir durum, genç erkekler, transfer edilmedi ve transfer edilmelerine izin verilmedi, eski arazilerinde kaldılar, orada zaman geçirdiler ve sosyal bir toplulukları olmaksızın orada öldüler. Bütün yetişkin erkekler ölmüştü, dişiler başka topluluklara katılmıştı ama genç erkekler izin verilmemişti.

Şimdi bu bir çeşit rastgele şiddettir. Yani demek istiyorum ki bu üç yıl devam eder ve epeyce sayıda saldırı olur, her hafta başka bir savaş oluyor değil, bunlar aralıklı savaşıydı. Bu sadece rastgele bir şiddet miydi yoksa bunda bazı planlamalar da var mıydı? Takibi bırakayım, yani şempanzeler genellikle—bunun birçok örneği vardır ama bizim sadece birisi için zamanımız var. Şempanzeler genellikle gece uyduklarında erkekler bir araya gelecekler ve bir ağaçta değil ama ağaçlarda yuva yapacaklardır, ama yuvalar belli bir aralıkta yapılır ki uyumadan önce birbirleriyle haberleşebilsinler ve ‘yuvaları nerede yaptıklarını ve nerede olduklarını’ bilebilsinler. Bunu oldukça önemserler.

Japon kadın bilimci Mariko Hasegawa bir gece onları gözlüyordu ve endişe verici şekilde hiçbir ayak sesi duyulmuyordu. Hiçbir ses çıkmıyordu ve O, bunu daha önce hiç görmemişti. Çok şaşırıldı ve ertesi sabah grup kalktı ve komşu bir gruba saldırıya başladı. Orada bir anne ve onun yavrusunu kenara ayırdı, onlara saldırarak öldürdüler. Daha önce hiç görmediği önceki geceki gibi bir sessizlik nedendi? Öyle görünüyor ki bu sadece bir bireyin değil grubun planlamasıydı. Gruptaki hiç kimse ses çıkarmıyordu, demek ki bu, önceki gece bir grup çalışması ile planlanmıştı.

Saldıracakları zaman birçok erkek beraberce kendi alanlarının merkezinden ayrılarak ortalarda dolaşmaktan çok, amaçlı olarak kenara doğru giderler. Size etrafta dolaşmakla ilgili bir şeyler anlatacağım. Bu, planlanmış bir işin özelliklerini taşıyordu, amaçlı olarak önceden planlanmıştı ve yapmayı planladıkları bir şeydi.

Bu şiddetin sebebinin ne olduğu açık değildir. Bu konuda birbiri ile çelişen düşünceler vardır. Bunlardan en açık olanı şimdi daha fazla alanları ve daha fazla ağaçları vardı ve dolayısı ile daha fazla yiyecekleri vardı. Çoğunlukla meyvelerle, daha çok incirle beslenirler, bütün ormanlarda her türlü incir ağacı vardır ve etrafta dolaşarak bir meyve ağacı bulurlar ve ne kadar meyve olduğuna bağlı olarak ya kendileri gider ve yerler ya da birisine seslenip ‘hey, şurada iyi bir meyve ağacı buldum’ derler. Şempanzelerin çoğu zaman yiyecek bulma dertleri yoktur. Jane Goodall yetişkin bir erkeği bir çalışanına 50 gün takip ettirdi—hiçbir zaman onu gözden kaçırmadı ve fark ettikleri şeylerden birisi, hiçbir zaman yiyecek aramaya çıktı mı? Bu 50 günde O, hiçbir zaman yiyecek bulmaya çalışmadı. O, bir şekilde ormana doğru gittiğinde çoğunlukla ayağının altına olgunlaşmış bir meyve denk gelir ve onu fark ederek yukarıya baktığında meyve ağacını görürdü ve yukarıya tırmanıp yedi ve belki de başkalarına da seslenirdi.

Jane Goodall o kanıdaydı ki yiyecek, bunun için sınırlayıcı bir faktör değildi. Daha sonra başka bir bilim kadını olan Ann Pusey tam tersi bir sonuca vardı ve dişiler arasında baskın bir hiyerarşi olduğunu fark etti. Yayıldıkları yerde daha fazla meyve ağacı olan dişiler üremede daha başarılıydılar. Bazı yazılarını okuyacağınız Richard Wrangham ki o yiyecekle ilgilenir, ben kanıtları çok inandırıcı bulmadım ama ben bu alandan değilim. Yiyecek sınırlılığının önemli olduğunu söyleyen bir görüş de vardır.

Örneğin, bonobolar ve şempanzeler arasındaki fark yiyecek yoğunluğu ve grupların büyüklüğüne v.b. atfedilir. Yiyecek düşüncesi ile ilgili sorunlardan birisi şudur ki onların yayılabilecekleri oldukça geniş arazileri vardır ve genç sağlıklı erkekler her zaman yiyecek bulabilir. Hiçbir zaman açlıktan ölüyor gibi görünmezler. Yaşlı, oldukça hasta ve hareket etme güçlüğü çeken erkekler yiyecek bulmakta zorlanır ve bunlar özellikle çok daha az meyvenin olduğu kurak mevsimde zorluk yaşarlar. Bunlar, A topraklarında da olsa belki de yiyecek bulamayacak kadar zayıftırlar—A topraklarında bile yiyecek arayamazlar ve eğer onlara iki kat büyüklüğünde arazi verirseniz bu onların hiçbir işine yaramaz çünkü bu alanda yiyecek arayacak enerjileri yoktur. Bu alanda çalışanlar yiyeceğin önemli olduğu fikrine doğru kaymaktadırlar. Benim gördüğüm kanıtlar tatmin edici boyutta değildir ama tekrar söylüyorum ben bu alanda uzman değilim.

Diğer bir görüş savaşların dişileri elde etmek için yapıldığı görüşüdür. Derste size yumurtaların ne kadar az bulunduğunu tekrar tekrar anlatıyorum, böylece siz bunun açıkça bir sebep olduğunu düşünürsünüz. Fakat o zaman onların gidip östrus döneminde bile olan dişileri öldürdüklerini gördünüz. Yani bu görüş mantıklı değildir. Japonların gözlediği grupta dişilerin bazen transfer olmalarına rağmen, burada hikaye oldukça ilginçtir çünkü bildiğiniz gibi grup içi üreme varsa grup içerisindeki bireyler, sonsuza kadar, nesilden nesile, eğer dişi grup içerisinde kalıyorsa bu bir grup içi üreme yapılan grup olacaktır, grup içi üreme büyük bir genetik soruna neden olacaktır. Yani bütün türlerin gen akışı için bir mekanizması olmalıdır ve hem kendi genlerini dışarı göndermeli hem de dışarıda genler almalıdırlar.

İşin şöyle olduğu anlaşıldı: şempanzelerde dişilerin diğer gruplara erişimi vardır ve gruptan ayrılıp dışarı gittiklerinde cinsel ilişkiye girerler. Bu tam da böyle olur erkekler onların östrus döneme gelip gelmediklerini takip ettikleri için, bu döneme gelmeden hemen önce kaybolup bu işi dışarıda yapmak zorundadırlar. Bu gerçekten bilinmiyor ama şimdi genetik testler yapılabilir ve tekrar söyleyelim doğan çocukların yaklaşık yarısının babası dişinin yaşadığı topluluğun dışından birisidir ve genç dişiler grupları sıklıkla tamamen terk edip, diğer bir gruba katılır.

Bir dişi transfer olmaya, diğer bir gruba katılmaya çalışırsa, eğer daha önce hiç doğurmuşsa gittiği grup tarafından her zaman kabul edilir. Eğer doğurmuşsa, bir yavru doğurmuşsa çoğunlukla ona saldırılır ve hatta öldürülür, ya da dışarı atılır. Yani burada henüz anlaşılmayan bir şeyler vardır. Bakire bir dişi bir başka gruba yaşlı bir dişiden daha kolay kabul edilebilirdir ve bu, tam olarak anlaşılabilir bir durum değildir.

Dişiler her halükarda ortalıkta dolaşacağı için, biyolojik ve toplumsal olarak bu böyle olmak zorunda olduğu için, bu savaşları daha fazla dişi için yaptıkları fikri çok mantıklı görünmemektedir. Burada çok bilinmeyen vardır. Şimdi şempanze toplumsal sistemini özetlememe müsaade edin. Eğer sorduğumuz soruya geri dönersek neden Alfa erkeği seks aktivitelerini tamamen domine etmiyor? Sebep şudur ki bu gruplar

birbirleri ile kavga ederler ve kazanan her zaman—şimdiye kadar—daha fazla yetişkin erkek bireye sahip olan gruptur ve saldıran bu grup hiçbir kayıp vermez. Bu yüzden çok sayıda yetişkin erkeğe sahip olmak çok önemlidir.

Eğer Alfa erkeği çok şiddet eğilimli olur da diğer bütün erkekleri gruptan atarsa kendisi de uzun yaşamayacaktır. Diğer gruplar gelip onu yok edeceklerdir. Gruplar arasındaki bu kavgalardan dolayı erkekler bir arada olmak zorundadır ve eğer erkekler bir arada yaşıyorlarsa bunun anlamı şudur ki dişiler için bir rekabete gireceklerdir. Eğer rekabet gereği sadece Alfa erkeği üreme yaparsa, evrim diğer erkeklerin hepsini başka bir stratejiye doğru itecektir. Büyük ve küçük orangutanlarda gördüğümüz gibi ve değişik türde seks stratejileri ile ilgili okuma parçalarınız vardır. Heteroseksüellik ya da homoseksüellik oluşunu düşünür müsünüz? Hayır, çok değişik versiyonlar vardır ve bunları okuyacaksınız. Evrim diğer erkekleri sürekli kavga etmeye iter—eğer üreme yapmıyorlarsa evrim onları ya Alfa erkeği ile sürekli kavga etmeye ya da ayrılıp kendi gruplarını kurmaya ya da bir şey yapmaya doğru itecektir. Tek bir erkeğin üreme yapabildiği ama diğerlerinin yapamadığı bir durum dengeli bir durum değildir. Erkekler birbiri ile rekabet etmek zorundadır, her bir erkeğin doğacak çocuğun babası olma şansı olmalıdır. Bunun aynı zamanda yan bazı avantajları da vardır, yani her erkek gruptaki çocukların babasının kendisi olduğunu düşünür, böylece çok korumacı davranır. Bir annenin östrus döneme gelip seks bakımından istekli olduğunun görülmesiyle Alfa erkeği onunla ilişkiye girmeye başlar. Dişinin çocukları ki evrimsel olarak kardeş istemezler çünkü annenin bütün kaynaklarının ve ilgisinin kendisinde olmasını ister, ikisi arasına girer ve kavga etmeye başlar ve Alfa erkeğinin testisini ısırır, şu ufaklık, gerçekten daha genç bile değil.

Alfa erkeği ne yapar? Durur, ona bakar, aşağı eğilir, nazikçe onu yukarı kaldırır, onu şuraya alır, yere koyar ve anneye geri gider. O çocuk doğmadan önce bile Alfa erkeği Alfa erkeği değildi, yani muhtemelen o başka birisindedir, onun da olabilir, yani babalığın belli olmaması yüzünden bütün erkekler bütün çocukları korur. Erkekler hâkimiyet için kavga ettikleri için dişilerden daha büyük hale gelirler ve sonra dişiyeye eziyet ederler ve işte bu yüzden bütün bunları görüyorsunuz. Sadece erkek erkeğe şiddet değil, erkeğin dişiyeye uyguladığı şiddet de böyledir. Sanıyorum sonunda hikâyeye toparlandı, fakat sanırım itici güç erkek grupları arasındaki kavgadır gibi görünmektedir ki bu da erkek gerektirir. Birçok erkeğin bir arada yaşadığı ve birbiri ile rekabet ettiği bir toplumsal sistem geliştirmeliydiler.

Bu ilginç bir şeydir çünkü erkekler arasındaki kavga kesin değildir-Alfa, diğerini öldürmez—erkekler arasındaki kavgalarda kesinlik olmadığı için erkekler bu sefer dişilere döner ve onlara şiddet uygularlar.

Gelecek dersimizde insanlara başlayacağız ve bütün bunların insanlarla ilişkisinin olup-olmadığı konusunda kendi kararınızı kendiniz vereceksiniz. Salı günü görüşürüz.